

Рекомендована д. біол. наук, проф. І. М. Кліщем

УДК 615.1:371.388

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ГАЛУЗІ ЗНАТЬ "ФАРМАЦІЯ"

© **О. Я. Барковська, С. В. Огарь**

Національний фармацевтичний університет, Харків

Резюме: у статті розглянуто методологічні засади організації виробничої практики студентів вищого навчального фармацевтичного закладу. Особливу увагу приділено алгоритму організації практики студентів як чинника ефективного її проведення.

Ключові слова: організація практики, виробнича практика, алгоритм організації практики.

Вступ. Ми живемо у час, коли наше життя динамічно змінюється, і ці зміни охоплюють усі сфери діяльності, у т. ч. і освіти. Радикальна трансформація в економічному устрої нашої країни серйозно відбилися на стані системи професійного навчання в Україні. Поява ринку робочої сили, інтелектуальних ресурсів, освітянських послуг склали принципово нове зовнішнє середовище для навчальних закладів, вплинули на стратегію підготовки кадрів. Професійна освіта постійно орієнтується на задоволення потреб ринку праці та конкретних запитів роботодавців.

Після закінчення навчання в університеті молодий фахівець повинен бути готовий продемонструвати свою професійну майстерність та повноцінно працювати, використовуючи здобутий досвід. Такий досвід, окрім теоретичних знань, набувається в реальних виробничих умовах під час проходження практики, важливим аспектом при цьому є її організація, що формує рівень професійної підготовки. Ефективне поєднання глибоких теоретичних знань з практичним досвідом забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, орієнтованих на виконання головної вимоги роботодавців – фахову компетентність і є запорукою успішного працевлаштування студентів. Тому виникла необхідність розглянути методологічні засади організації практики студентів вищого навчального фармацевтичного закладу – майбутніх фахівців фармацевтичної галузі.

Проблемні аспекти організації виробничої практики з урахуванням специфіки виробництва за різними спеціальностями відображені в працях вітчизняних і російських авторів: С. Я. Батишева, М. Ф. Киньколіха, М. І. Пальчук, Л. І. Поважної, Т. І. Попової, В. А. Савченко, В. О. Скакуна, Ю. В. Сухарнікова, Н. С. Хмілярчук, М. П. Хоменко. Окремі питання професійної підготовки кадрів для фармацевтичної галузі досліджені

вченими Національного фармацевтичного університету В. П. Черних, З. М. Мнушко, А. С. Немченко, В. М. Толочко, Л. Г. Кайдаловою.

Проте проблема організації практики майбутніх фахівців фармацевтичної галузі ще не знайшла достатньо повного висвітлення в науковій літературі, а тому її дослідження є актуальною.

Мета дослідження – вивчення методологічних засад організації виробничої практики студентів вищого навчального фармацевтичного закладу.

Методи дослідження. Аналіз літературних джерел дає змогу обґрунтувати мету, зміст практики і послідовність її проведення; визначити навчально-методичний комплекс виробничої практики; встановити бази практики; виявити основні етапи її організації, обов'язки учасників практики, а також підбиття підсумків практики.

Результати й обговорення. Розгляд даної проблеми вимагає визначення термінів "організація", "практика", "виробнича практика". В перекладі з французької мови "organisation" означає налагодження, впорядкування, приведення чогось в систему. Термін "практика" походить від грецької *πρακτική* – діяльність, виробнича практика – систематично організована за навчальним планом робота студентів на виробництві з метою оволодіння ними певною спеціальністю [1].

У контексті досліджуваної проблеми встановлено, що під виробничою практикою необхідно розуміти цикл практик: навчальну, ознайомлювальну, пропедевтичну, виробничу, оскільки всі практики пов'язані з виробничою діяльністю на підприємствах, установах, організаціях фармацевтичної галузі.

Практика проходить на базах, що забезпечують виконання програми практики і визначаються кафедрою на основі аналізу виробничих та економічних можливостей підприємств, установ, організацій щодо їх придатності до проведення

відповідної практики студентів та їх подальшого працевлаштування. Залежно від виду практики базами є виробничі та невиробничі аптеки різних форм власності, фармацевтичні фірми, аптечні склади, лабораторії з контролю якості лікарських препаратів, хіміко-фармацевтичні заводи, ботанічні сади, зональні дослідні станції, лікувально-профілактичні заклади.

Визначено, що практика спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами на кафедрах ботаніки, фармакогнозії, фармакотерапії, аптечної технології ліків, заводської технології ліків, організації економіки фармації, менеджменту і маркетингу у фармації, фармацевтичної хімії, клінічної фармації з фармацевтичною опікою, а також набуття і удосконалення практичних навичок і умінь з питань управління, організації, економіки фармації, технології виготовлення ліків та контролю їх якості, заготівлі, зберігання і переробки лікарської рослинної сировини, здійснення фармацевтичної опіки відвідувачів аптеки, надання першої долікарської допомоги.

На підставі аналізу нормативних документів з практики встановлено, що метою практики студентів вищого навчального фармацевтичного закладу є оволодіння сучасними методами, формами організації праці, знаряддями праці в галузі фармації, зростання міцності теоретичних знань, ознайомлення з виробничими досягненнями у фармацевтичній галузі, формування та розвиток професійної самостійності студентів, оволодіння професійним досвідом для виконання завдань, передбачених відповідними посадами у галузі фармації [2, 3, 4].

У ході дослідження виявлено, що практика студентів передбачає послідовність її проведення при одержанні достатнього обсягу теоретичних знань для оволодіння певним рівнем умінь і навичок. Зміст практики, послідовність, тривалість і терміни її проведення, види та форми контролю рівня знань і умінь, набутих студентами під час практики, визначаються навчально-методичними документами, які зазначені у таблиці 1.

Таблиця 1. Навчально-методичний комплекс виробничої практики

Освітньо-професійна програма підготовки фахівців	<ul style="list-style-type: none"> • види практики • обсяги практики
Навчальний план, графік навчального процесу	<ul style="list-style-type: none"> • види практики • тривалість практики • терміни проведення практики
Наскрізна програма практики – основний навчально-методичний документ з практики	<ul style="list-style-type: none"> • загальні вимоги до організації, проведення та керівництва практикою • послідовність її проведення • мета і зміст практики • конкретні рекомендації щодо видів і форм контролю рівня знань, умінь, навичок, яких студенти набули на кожному етапі практики • перелік навчально-методичної літератури
Робоча програма практики	<ul style="list-style-type: none"> • предмет вивчення (міждисциплінарні зв'язки) • мета і завдання (студенти повинні знати та вміти) • інформаційний обсяг • рекомендована література (основна, додаткова) • форма підсумкового контролю • засоби діагностики
Методичні рекомендації щодо організації і проведення практики	<ul style="list-style-type: none"> • мета і завдання практики • обов'язки студента, керівників практики від бази та університету • зміст практики • підбиття підсумків практики, вимоги до звіту про практику, оформлення необхідної документації • перелік літератури

Організація і проведення практики фахівців із вищою фармацевтичною освітою регламентується Наказом МОН "Про затвердження Положення про проведення практики студентів ВНЗ України", Наказом МОЗ "Про затвердження Інструкції про виробничу практику студентів медичного, лікувального, педіатричного, медико-

профілактичного, стоматологічного і фармацевтичного факультетів медичних та фармацевтичного вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації". Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів є загальним нормативно-правовим актом, поширюється на всі без винятку ВНЗ. Інструкція про

виробничу практику студентів медичних та фармацевтичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації видана з метою врахування особливостей навчання студентів із вищою фармацевтичною освітою [2, 5].

У ході дослідження особлива увага приділяється алгоритму організації практики студентів Національного фармацевтичного університету як чинника ефективного її проведення. Термін "алгоритм" походить від імені середньовічного узбецького математика Мухамеда ібн Муса (арабізоване аль-Хорезмі – сукупність дій(правил) для

розв'язання даної задачі; система операцій, що здійснюється за строго визначеними правилами і після послідовного їх виконання приводять до вирішення поставленого завдання [1]. Під алгоритмом організації практики ми розуміємо сукупність дій учасників практики, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів з практики і послідовно виконуються для ефективного її проведення. Алгоритм організації практики визначає обов'язки її учасників: студентів, баз, структурних підрозділів університету, причетних до організації практики (рис. 1).

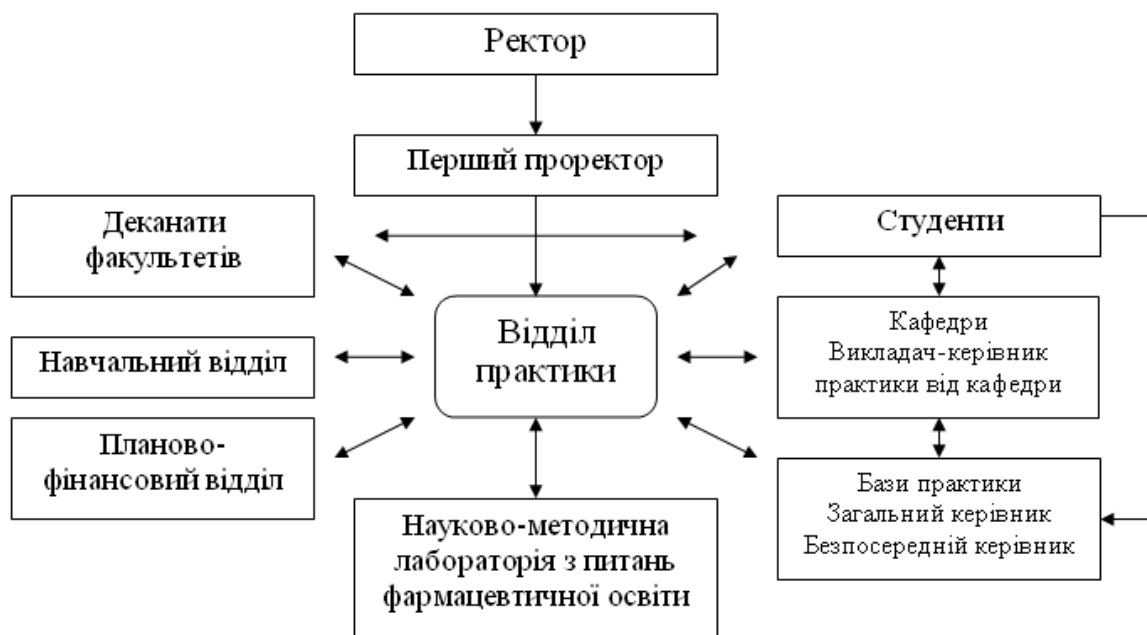

Рис. 1. Алгоритм організації практики в НФаУ.

Відділ практики – структурний підрозділ Національного фармацевтичного університету, здійснює загальну організацію практики в мас-

штабі університету, є координатором діяльності учасників практики, організує заходи з практики, які зазначені у таблиці 2.

Таблиця 2. Основні науково-практичні заходи з практики

Назва заходу	Мета
Загальні організаційно-виробничі збори студентів	Інформування про практику на поточний рік, принципи розподілу, вимоги баз практики, терміни виконання поставлених задач
Робочі наради викладачів кафедр – керівників практики	Аналіз особливостей організації практики, план роботи, терміни виконання поставлених задач
Щорічна науково-практична конференція з практики	Підбиття підсумків практики та аналіз її проведення
Ярмарок вакансій	Допомога молодому фахівцю знайти місце практики, роботи

У ході дослідження встановлено, що у своїй роботі відділ практики керується Положенням про практику в Національному фармацевтичному університеті [6]. Основними напрямками діяльності відділу є налагодження ділових стосунків з підприємствами, установами, організаціями фармацевтичної галузі, залучення їх як баз, встановлення з ними соціального партнерства та

укладання угод; розподіл студентів за базами практики; запровадження системи зворотного зв'язку між базами практики та НФаУ для отримання об'єктивної оцінки якості проходження практики, вивчення та поширення кращого вітчизняного та міжнародного досвіду для удосконалення практичної підготовки студентів; здійснення моніторингу методичного забезпе-

чення проведення всіх видів практик; аналіз результатів практики, організація науково-практичних конференцій з практики. Окремим напрямом є сприяння працевлаштуванню студентів і випускників університету [7].

Кафедри визначають зміст практики, що відображається програмою практики, розробляють методичні рекомендації та робочі програми практики. Викладач-керівник практики від кафедри інформує студентів щодо мети, терміну, змісту практики, оформлення необхідних документів, приймає залік з практики у порядку, встановленому кафедрою.

Деканати факультетів формують контингент студентів на практику, контролюють дотримання студентами термінів проходження практики, узагальнюють результати практики за відомостями кафедр. Навчальний відділ здійснює розрахунок педнавантаження з практичної підготовки (години, штат) та складає графіки проходження і розклад практик. Науково-методична лабораторія з питань фармацевтичної освіти визначає відповідно до державних стандартів та навчальних планів перелік усіх видів практик для кожної спеціальності, їх тривалість; готує, затверджує в МОЗ та видає наскрізні програми практики з кожної спеціальності.

Аптечні заклади та фармацевтичні підприємства, що визначені як бази практики, мають створити необхідні умови для виконання програми практики: безпосередній керівник керує практикою студентів на робочих місцях, контролює дотримання студентами правил внутрішнього розпорядку, техніки безпеки, веде облік присутності, характеризує виробничу діяльність студента під час проходження практики.

Студенти при проходженні практики зобов'язані до початку практики одержати направлення, методичні матеріали та консультації щодо оформлення необхідних документів, своєчасно прибути на базу практики, знати програму прак-

тики, у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою, суворо дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку, своєчасно оформити звітну документацію та скласти залік із практики в порядку, встановленому кафедрою.

Організація практики складається з етапів, кожен з яких має конкретні цілі та завдання. М. І. Пальчук виділяє три етапи організації практики: вступний, основний, заключний [8]. За визначенням Н. М. Гайдук, етапи процесу керівництва практикою складаються з: початкового – створення умов для розміщення студентів на базах практики, середнього – поєднання теорії і практики в процесі запланованої навчальної діяльності, заключного – оцінювання та завершення роботи [9].

У ході дослідження виявлено, що критерієм якості проходження студентом практики є засвоєння практичних навичок, вмінь, знань, передбачених програмою практики. Форма звітності студента за практику – це подання письмового звіту, підписаного та оціненого безпосередньо керівником від бази практики. Звіт відображає ступінь розуміння суті обраної професії, рівень отриманих знань та готовності до здійснення професійної діяльності, рівень сформованої професійної компетентності.

Висновки. Навчально-виробнича практика – невід'ємна складова процесу підготовки фахівців. Організація практики – налагоджена, логічно-упорядкована система (заходів, дій, взаємодій, взаємовідносин) щодо діяльності студентів на виробництві з метою оволодіння ними майбутньою професією. Алгоритм організації практики в НФаУ як чинник ефективного її проведення визначає обов'язки її учасників. Організація практики є процесом і складається з послідовних етапів. Ефективність організації практики впливає на якість професійної підготовки майбутніх фахівців.

Література

1. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс] / за ред. чл.-кор. АНУРС О. С. Мельничука. – К. : Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1974. – Режим доступу до: <http://supermodern.narod.ru>.
2. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти України № 93 від 8 квітня 1993 року. – Режим доступу до: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Практична підготовка в Національній фармацевтичній академії України / Черних В. П., Зупанець І. А., Георгіянц В. А. та ін.; за ред. чл.-кор. НАН України, проф. В. П. Черниха. – Х. : Вид-во НФаУ, 2000. – 142 с.
4. Проект Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до: <http://www.vzvo.gov.ua>.
5. Про затвердження Інструкції про виробничу практику студентів медичного, лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, стоматологічного і фармацевтичного факультетів медичних і фармацевтичного вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації [Електронний ресурс] : наказ Міністерства охорони здоров'я України № 179 від 3 жовтня 1995 року. – Режим доступу до: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Положення про практику в Національному фарма-

цевтичному університеті / В. П. Черних, В. М. Толочко, С. В. Огарь та ін. – Х. : Вид-во НФаУ, 2004. – 16 с.
7. Про затвердження Типового положення про підрозділ вищого навчального закладу щодо сприяння працевлаштуванню студентів і випускників [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 404 від 27 квітня 2011 року. – Режим доступу до: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Педагогічні умови організації виробничої практики

учнів вищого професійного училища кулінарного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук М. І. Пальчук. – К. : ІПППО АПН України, 2005. – 21 с.

9. Соціальна робота : практична підготовка студентів на освітньо-кваліфікаційному рівні "бакалавр" : навч. посіб. / Н. М. Гайдук, Л. Є. Клос, С. Г. Ставкова, С. Я. Беляєва. – Львів : Вид-во у-ту Львівської політехніки, 2007. – 164 с.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ПРАКТИКИ СТУДЕНТОВ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО ЗАВЕДЕНИЯ

О. Я. Барковская, С. В. Огарь

Национальный фармацевтический университет, Харьков

Резюме: в статье рассматриваются методологические основы организации производственной практики специалистов с высшим фармацевтическим образованием. Особое внимание уделено алгоритму организации практики студентов Национального фармацевтического университета как фактора эффективного ее проведения.

Ключевые слова: организация практики, производственная практика, алгоритм организации практики.

METHODOLOGICAL BASES OF ORGANIZATION THE INDUSTRIAL STUDENTS' PRACTICE OF THE AREA OF EXPERTISE "PHARMACY"

O. Ya. Barkovska, S. V. Ohar

National Pharmaceutical University, Kharkiv

Summary: the methodological bases of organization of the practical training students' of Higher Education Pharmaceutical Institution were considered in this article. The special attention was given to the algorithm of organization of the students' practice the of National University of Pharmacy as factor of its effective carrying out.

Key words: organization of practice, industrial practice, algorithm of organization of practice.